СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

Международна научна конференция

ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ИКОНОМИЧЕСКИТЕ НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ XXI ВЕК

Свищов, 22 ноември 2024 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 80 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2024

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

Международна научна конференция

ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ИКОНОМИЧЕСКИТЕ НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ XXI ВЕК

Свищов, 22 ноември 2024 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 80 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2024

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Марин Маринов – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Проф. д-р Атанас Атанасов – Зам. ректор „Научноизследователска дейност и развитие на кадрите“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Любка Илиева
Гл. ас. д-р Зоя Иванова

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Анета Денева
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Галина Чиприянова
Full Professor Carlos Coelho, PhD
Full Professor Jan Polowczyk, PhD
Full Professor Тадија Ђукић, PhD
Assoc. Prof. Tatiana Manasterska, PhD

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ

Доц. д-р Любка Илиева
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2522-2 - Печатно
ISBN 978-954-23-2523-9 - Онлайн

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

ОБЕКТ, ЦЕЛ И РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА СЪВРЕМЕННОТО НАЦИОНАЛНО СТОПАНСТВО
Проф. д.ик.н Росица Чобанова **7**

КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА НА ЕНЕРГИЙНАТА СИГУРНОСТ
Проф. д-р Андрей Захариев, докт. Илиан Илчев **15**

PARALLEL ANALYSIS OF THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE LARGE LISTED COMPANIES FROM THE TOURISM SECTOR
Prof. Stefan Simeonov, PhD, PhD student Alexey Gudev **22**

МОДЕЛЪТ ЗА АНАЛИЗ „ДЮ ПОНТ“ КАТО ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ОЦЕНКА НА ДЕЙНОСТТА НА ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев **32**

ЗА ЛИПСВАЩАТА ВРЪЗКА МЕЖДУ ДАНЪЧНАТА АВТОНОМНОСТ НА ОБЩИНИТЕ И МЕСТНАТА СТОПАНСКА АКТИВНОСТ
Доц. д-р Людмил Найденов **41**

ВЛИЯНИЕ НА НАРАСТВАЩАТА ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ЖИВОТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ГРАЖДАНИ ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ
Доц. д-р Николай Нинов **49**

ПАЗАРНИ ОСОБЕНОСТИ НА ПРОМЯНАТА НА УЧАСТИЕТО НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА ВЪВ ФОНДОВЕТЕ ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНО ДОБРОВОЛНО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова **58**

ПРОБЛЕМИ В РАЗВИТИЕТО НА ЗАСТРАХОВАНЕТО „КАСКО НА МПС“ НА БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Доц. д-р Румен Ерусалимов **66**

РОЛЯТА НА ВИСШЕТО ИКОНОМИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ФОРМИРАНЕТО И ПОВИШАВАНЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНАТА ГРАМОТНОСТ
Гл. ас. д-р Анелия Панева **73**

АНАЛИТИЧЕН ПРЕГЛЕД НА ТОП 10 НА HEALTHTECH СТАРТЪПИТЕ В БЪЛГАРИЯ (СПОРЕД КЛАСАЦИИТЕ НА TRACXN)
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 80

РАЗВИТИЕ И СЪСТОЯНИЕ НА ОСИГУРЯВАНЕТО В УНИВЕРСАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Йордан Йорданов 91

ПАЗАРЪТ НА ТРУДА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД УМЕНИЯТА НА РАБОТНАТА СИЛА
Гл. ас. д-р Таня Илиева 100

СТРЕС ТЕСТ НА ПУБЛИЧНИ ПРЕДПРИЯТИЯ ЧРЕЗ ALTMAN'S Z-SCORE МОДЕЛ
Ас. д-р Силвия Заркова 105

АНАЛИЗ НА СТРУКТУРАТА НА СОБСТВЕНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКОВИЯ СЕКТОР В КОНТЕКСТА НА РЕГУЛАТОРНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ БАЗЕЛ III
Д-р Беатрис Любенова 111

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПАРАМЕТРИ НА ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР - СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ
Докт. Васил Василев 123

ШОКОВИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ НА ПАНДЕМИЯТА ВЪРХУ ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА В БЪЛГАРИЯ И ЕС – ЕМПИРИЧНИ СВИДЕТЕЛСТВА
Докт. Горян Милев 131

ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ И ЕВОЛЮЦИЯ НА ДАНЪЧНАТА ОСНОВА В АГРАРНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ – ЕМПИРИЧНИ СВИДЕТЕЛСТВА
Докт. Ивайло Здравков 141

СЪСТОЯНИЕ НА ГЛОБАЛНИЯ ПАЗАР НА НЕДВИЖИМИ ИМОТИ - ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Докт. Пламен Илиев 150

ИКОНОМИЧЕСКИ ОСНОВАНИЯ ЗА ДЪРЖАВНАТА НАМЕСА: МОДЕЛИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ И COVID-19
Докт. Станислав Младенов 159

РЕГИОНАЛНА КОНВЕРГЕНЦИЯ И ДИВЕРГЕНЦИЯ НА ЦЕНОВИТЕ РАВНИЩА НА НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ В БЪЛГАРИЯ: ДИНАМИКА И ТЕНДЕНЦИИ
Докт. Цондю Цондев 169

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА СЧЕТОВОДНО ОТЧИТАНЕ НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ПРИХОДИ В ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНИТЕ ДРУЖЕСТВА
Проф. д-р Атанас Атанасов 183

NEAR-EXACT DISTRIBUTIONS AND FINITE FORM REPRESENTATIONS: PROBLEMS THEY CAN SOLVE
Full Professor, Ph.D. & Hab., Carlos A. Coelho 190

НОРМАТИВНАТА РЕГЛАМЕНТАЦИЯ ОТНОСНО ОПОВЕСТЯВАНЕТО НА НЕФИНАНСОВА ИНФОРМАЦИЯ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА НАДЕЖДНА ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА БАНКИТЕ
Доц. д-р Венцислав Вечев 198

SUSTAINABILITY REPORTING CHALLENGES IN THE CONTEXT OF CHANGES IN ACCOUNTING LEGISLATION
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD,
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD 204

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО В СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова 211

ПРОБЛЕМИ ПРИ ОТЧИТАНЕ НА ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ ПО ДОГОВОРИ ЗА СТРОИТЕЛСТВО
Доц. д-р Диана Крумова 218

COMPARATIVE ANALYSIS OF FINANCIAL INCLUSION IN ROMANIA, BULGARIA, AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA THROUGH THE FINANCIAL INCLUSION INDEX OF TRADITIONAL AND FINTECH SERVICES
Assoc. Prof. Eduard Hîrbu, PhD, Hîrbu Ana 226

ИКОНОМИЧЕСКИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Красимира Славева..... 235

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА СЕЗОННИТЕ КОЛЕБАНИЯ В ПОСЕЩЕНИЯТА НА БЪЛГАРСКИ ГРАЖДАНИ В ЧУЖБИНА
Доц. д-р Пламен Петков, докт. Пламена Колева 247

ДОКЛАДВАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА НА БИЗНЕСА – СЪДЪРЖАНИЕ И АКТУАЛНИ НАСОКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Доц. д-р Радосвета Кръстева-Христова 257

ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ПРИЕМА НА СТУДЕНТИ ПО АДМИНИСТРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ И ИКОНОМИКА ЗА УЧЕБНАТА 2023 – 2024 ГОДИНА В Р БЪЛГАРИЯ
доц. д-р Росица Колева 266

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ОДИТОРСКИТЕ УСЛУГИ В УСЛОВИЯТА НА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ
Доц. д-р Силвия Костова 272

ОБЕЗЦЕНКА НА ВЗЕМАНИЯТА ОТ ПРОДАЖБИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА
Доц. д-р Слави Генов 280

ВЛИЯНИЕ НА ДАНЪЧНИТЕ НЕСЪОТВЕТСТВИЯ ВЪРХУ ФИСКАЛНАТА СТАБИЛНОСТ
Гл. ас. д-р Жельо Желев 288

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПОСЛЕДИЦИ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ СТАНДАРТ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ 9 В МУЛТИНАЦИОНАЛНИТЕ КОРПОРАЦИИ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ
Гл. ас. д-р Кирил Димитров 296

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ОБРАЗОВАНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО В КОНТЕКСТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Ралица Данчева 302

НЕЗАВИСИМОСТТА НА ОДИТНИТЕ КОМИТЕТИ И ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ
Докт. Румен Гъбов 308

АНАЛИЗ НА КЛЮЧОВИ АСПЕКТИ ОТ ОРГАНИЗАЦИОННАТА СТРУКТУРА НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ
Докт. Цветозария Гатева 316

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ, ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

DIGITAL THREAT ANALYSIS
Professor Serghei Ohrimenco DSc, Associate Professor Lucia Gujuman, PhD, Valeriu Cernei 329

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ НА ПОДБОРА НА ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ В БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Проф. д-р Галина Захариева, докт. Маргарита Николова 336

GENERATION Z IN POLAND AND BULGARIA: CORE VALUES AND LIFE PRIORITIES
Prof. UEP. dr hab. Dariusz Nowak, Assist. Prof. Aleksandar Lichev, PhD, Szymon Nowak..... 344

СЪВРЕМЕННОТО УПРАВЛЕНИЕ НА МАРКЕТИНГОВИЯ ПЕРСОНАЛ – СПЕЦИФИКА И ПРОБЛЕМНИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Ваня Григорова 352

ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ И РАБОТА В МРЕЖИ
Доц. д-р Евелина Парашкевова, Доц. д-р Маргарита Шопова..... 360

POSITIVE ASPECTS AND CHALLENGES OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATIONS
Assoc. Prof. Natalia Marinova, PhD..... 368

УСТОЙЧИВО ВНЕДРЯВАНЕ НА ОБУЧЕНИЕ ПО ПРОЕКТ №: 2022-1-BG01-KA220-VET-000089399 „ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТ НА МСП В СЕКТОРА ХОРЕКА ЗА ЕФЕКТИВНО УСВОЯВАНЕ НА ЗНАНИЯ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ (HORECA 5.0)“
Доц. д-р Христо Сирашки..... 375

ИНТЕРЕСИ И МОТИВАЦИОННИ НАГЛАСИ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА МЕНИДЖЪРА
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева..... 382

РОЛЯТА НА СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ В СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИКА: ПЕРСПЕКТИВИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА БИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова 388

ОСОБЕНОСТИ НА МЕЖДУЛИЧНОСТНИТЕ КОНФЛИКТИ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ И ТЯХНОТО РАЗРЕШАВАНЕ
Гл. ас. д-р Милен Динков..... 396

СЪЩНОСТ И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов..... 404

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПЪТЯ НА КЛИЕНТА
Ас. д-р Стелиана Василева 412

PROTECTION OF DOCUMENT-CENTRIC SYSTEMS FROM DIGITAL THREATS
Assistant Ghenadie Belinschi 420

ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В ГЪВКАВА МЕТОДОЛОГИЯ (SCRUM) НА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Д-р Андрей Йорданов 426

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

УСТРОЙСТВО НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ТЕРИТОРИИ – ОСОБЕНОСТИ, РЕГЛАМЕНТИ, ПРОБЛЕМИ
Проф. д-р Гена Велковска 437

КОНЦЕПТУАЛЕН МОДЕЛ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ ТЕРИТОРИИ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Марина Николова..... 446

AN ANALYSIS OF THE CURRENT STATE AND DEVELOPMENT CHALLENGES OF RETAIL AND WHOLESALE BUSINESSES IN UKRAINE
Prof., Doctor of Economics, Olena Khadzhynova, Assoc. Prof., Candidate of Economic Sciences, Larysa Kapranova, Ph. D., Roman Sharanov 456

НЯКОИ ПРАВНИ И ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ ПРИ МЕНИДЖМЪНТА НА СТОПАНСКИТЕ ДВОРОВЕ
Доц. д-р Валери Велковски..... 462

ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ АГРАРЕН СЕКТОР
Доц. д-р Виолета Блажева **473**

ЕКО-ЕФЕКТИВНИ СТРАТЕГИИ
Доц. д-р Елена Йорданова **478**

INNOVATION AND INDUSTRY 5.0 – SOME CONNECTIONS AND OPPORTUNITIES
Assoc. Prof., Iskra Panteleeva, PhD **483**

OPPORTUNITIES FOR INDUSTRIAL BUSINESS DEVELOPMENT THROUGH TECHNOLOGICAL INNOVATIONS
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD, PhD Student Kalin Borisov **491**

ПРОМОТИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ ЧРЕЗ ДИГИТАЛНИ ИНОВАЦИИ
Доц. д-р Любка Илиева **499**

ЛОГИСТИЧНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА ФИРМАТА, ОРГАНИЗА-ЦИОННАТА ИДЕНТИФИКАЦИЯ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСКАТА АКТИВНОСТ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИВОВАРНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Доц. д-р Сергей Найденов **506**

ПРОУЧВАНЕ НА РЕЛАЦИЯТА МЕЖДУ ДИГИТАЛНИТЕ УМЕНИЯ ЗА ПАЗАРУВАНЕ И РАЗПОЛАГАЕМИТЕ ДОХОДИ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Симеонка Петрова **516**

ИКОНОМИЧЕСКАТА СОЦИОЛОГИЯ В КОНТЕКСТА НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ 21 ВЕК
Гл. ас. д-р Ваня Ганева **522**

TRANSFORMATION OF CONSUMER ONLINE PURCHASING BEHAVIOUR IN THE EUROPEAN UNION
Head Assist. Prof. Zoya Ivanova, PhD **529**

METHODS FOR GENERATING INNOVATIONS IN BULGARIAN ENTERPRISES
Head Assist. Prof. Ivaylo Kostov, Ph.D. **537**

РОЛЯ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИЯ ТУРИЗЪМ
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 545

БАРИЕРИ ПРЕД ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ В МАЛКИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докт. Виктор Маринов 551

HUMAN RESOURCES IN THE AGE OF DIGITALIZATION
PhD Student Denitsa Gharkova-Zaharieva 557

ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ПРИЕМА НА СТУДЕНТИ ПО АДМИНИСТРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ И ИКОНОМИКА ЗА УЧЕБНАТА 2023 – 2024 ГОДИНА В Р БЪЛГАРИЯ

Доц. д-р Росица Колева[1]

Резюме: *информация за изпълнението на РМС № 441/22.06.2023 г. и РМС № 687/04.10.2023 г. за броя на приеманите за обучение студенти и докторанти в държавните висши училища и научните организации в Република България през учебната 2023-2024 година и приетите на всички основания студенти в акредитираните висши училища на Република България през учебната 2023-2024 година, изготвена на база данни от Регистъра на всички действащи, прекъснали и завършили студенти и докторанти към 01.02.2024 г., предоставени от Националния център за информация и документация.*

Ключови думи: *план-прием, утвърден прием, субсидия, заплащане*
JEL: A11, A20
DOI: https://doi.org/10.58861/tae.pcesetfc.2024.31

POSITIONING OF STUDENT ADMISSIONS IN ADMINISTRATION AND MANAGEMENT AND ECONOMICS FOR THE 2023–2024 ACADEMIC YEAR IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

Assoc. Prof. Rositsa Koleva, PhD

Abstract: *information on the implementation of Council of Ministers' Decision No. 441 of 22 June 2023 and Decision No. 687 of 4 October 2023 regarding the number of students and doctoral candidates admitted to state higher education institutions and scientific organizations in the Republic of Bulgaria for the 2023-2024 academic year, as well as the number of students admitted on all grounds to accredited higher education institutions in Bulgaria for the 2023-2024 academic year. This information is based on data from the Register of all active, suspended, and graduated students and doctoral candidates as of 1 February 2024, provided by the National Center for Information and Documentation.*

Key words*: plan-admission, approved admission, subsidy, payment*
JEL: A11, A20
DOI: https://doi.org/10.58861/tae.pcesetfc.2024.31

[1] Стопанска академия „Д. А. Ценов“, e-mail: r.koleva@uni-svishtov.bg

Въведение

В доклада се прави преглед на приема на български граждани за обучение в държавните и частните висши училища, съгласно РМС № 441/22.06.2023 г. и РМС № 687/04.10.2023 г. през учебната 2023-2024 година. Освен това е взет под внимание броя на приетите по чл. 21, ал. 2 и ал. 3 от Закона за висшето образование – ЗВО (обучение срещу заплащане, извън определения брой по чл. 9, ал. 3, т. 6, буква "а", и в рамките на определения по чл. 83, ал. 3, т. 1 капацитет на съответното професионално направление или капацитет на съответната специалност от регулираните професии, но не повече от 5 на сто от него) български граждани в държавни висши училища, приема на чуждестранни граждани за обучение срещу заплащане в държавните и в частните висши училища, съгласно чл. 95, ал. 8 и ал. 10 от ЗВО. Представени са обобщени отчети за приетите студенти на всички основания и за броя на обучаваните студенти във всички висши училища.

1. Прием на български граждани и граждани на ЕС и ЕИП за студенти в държавните и частните висши училища

План-приемът във всички акредитирани държавни висши училища в Република България, утвърден с точки 1 и 2 на РМС № 441/22.06.2023 г. и РМС № 687/04.10.2023 г., е общо 58 113, в т.ч.: за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението им – 42 629; обучение срещу заплащане – 15 484 броя.

Приетите студенти в рамките на утвърдения план по точки 1 и 2 на РМС № 441/22.06.2023 г. и РМС № 687/04.10.2023 г. във всички висши училища са 43 340, в т.ч.: за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението им – 37 722; обучение срещу заплащане – 5 618 броя. В частните висши училища са приети 7 650 студенти.

Процентът на изпълнение на план-приема в държавните висши училища – за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението им е 88 на сто**,** а за обучение срещу заплащане – 36 на сто.

Броят на приетите студенти в държавните висши училища по т. 1 и т. 2 от РМС № 441/22.06.2023 г. и РМС № 687/04.10.2023 г. през учебната 2023-2024 година по форми на обучение е следният:

	по т. 1 (субсидирано)	по т. 2 (платено)
- редовно обучение	32 165	1 841
- задочно обучение	5 370	2 126
- дистанционно обучение	187	1 651
- общо	37 722	5 618

Незаети са общо 15 704 места, разпределени както следва: в 31 държавни висши училища, за които държавата осигурява средства за издръжка

на обучението им – 5 793 места (Таблица 1); в 24 държавни висши училища, обучение срещу заплащане – 9 911 места.

Таблица 1. Брой незаети места, за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението

№	Висше училище	План-прием	Реализиран прием	Незаети места (брой)	Незаети места (%)
1	Национален военен университет „Васил Левски“ – Велико Търново	649	204	445	69
2	Висше транспортно училище „Тодор Каблешков“ - София	303	187	116	38
3	Русенски университет „Ангел Кънчев“	2363	1502	861	36
4	Висше строително училище „Любен Каравелов“ - София	136	87	49	36
5	Химикотехнологичен и металургичен университет - София	800	526	274	34
6	Военна академия „Г. С. Раковски“ - София	228	151	77	34
7	Университет по хранителни технологии - Пловдив	765	576	189	25
8	Висше училище по телекомуникации и пощи - София	347	267	80	23
9	Софийски университет „Св. Климент Охридски“	5594	4484	1 110	20
10	Аграрен университет - Пловдив	598	481	117	20
11	Технически университет - София	3881	3 140	741	19
12	Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ - Бургас	810	672	138	17
13	Югозападен университет „Неофит Рилски“ - Благоевград	1942	1654	288	15
14	Лесотехнически университет - София	611	521	90	15
15	Национална художествена академия - София	313	270	43	14
16	Университет по архитектура, строителство и геодезия - София	808	699	109	13
17	Технически университет - Варна	1534	1340	194	13
18	Висше военновъздушно училище „Георги Бенковски“ – Долна Митрополия	99	87	12	12
19	Висше военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ - Варна	909	803	106	12
20	Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“	1369	1210	159	12
21	Технически университет - Габрово	1027	913	114	11
22	Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“ - София	445	402	43	10

23	Медицински университет - Плевен	473	438	35	7
24	Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“ - София	220	204	16	7
25	Медицински университет - Пловдив	820	774	46	6
26	Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна	944	893	51	5
27	Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ - София	235	223	12	5
28	Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“	3571	3402	169	5
29	Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“	1833	1766	67	4
30	Икономически университет - Варна	1098	1070	28	3
31	Медицински университет - София	1390	1376	14	1

Източник: НАЦИД

План-приемът е надхвърлен общо с 888 бройки за студенти, за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението им (в 5 държавни висши училища – УНСС, АМТИИ, НСА, УНИБИТ, Тракийски университет) и с 45 бройки за студенти, които се обучават срещу заплащане (в 2 държавни висши училища). План-приемът за студенти, обучаващи се срещу заплащане не е надхвърлен в нито едно държавно висше училище.

Незаети места има в 42 професионални направления в държавните висши училища, за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението (СА не е в този списък), и в 47 професионални направления в държавните висши училища, по които се осъществява обучение срещу заплащане по чл. 9, ал. 3, т. 6, буква "б" от ЗВО (СА не е в този списък). Най-нисък (под 1 на сто) е делът на незаетите места в 3 професионални направления в държавните висши училища, за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението: 7.3. Фармация; 9.1. Национална сигурност и 1.2. Теория и управление на образованието.

Надхвърлен е план-приемът в 6 професионални направления в държавните висши училища, за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението (Таблица 2). План-приемът за студенти, обучаващи се в държавните висши училища срещу заплащане е надхвърлен в ПН 7.1. Медицина.

План-приемът е изпълнен на 100% в професионални направления: 7.2. Стоматология; 6.4. Ветеринарна медицина; 3.7. Администрация и управление.

2. Приети за обучение по реда на чл. 21, ал.2, ал. 3 и ал. 5 от ЗВО (обучение срещу заплащане) български граждани и граждани на ЕС, ЕИП и Конфедерация Швейцария, в държавни висши училища за учебната 2023-2024 година.

Таблица 2. Държавни висши училища – надхвърлен прием за места, за които държавата осигурява средства по професионални направления

№	Код на ПН	Професионално направление	План-прием	Реализиран прием	Надхвърлени места (брой)	Надхвърлени места (%)
1	308	Икономика	3 333	3 980	647	19
2	801	Теория на изкуствата	21	24	3	14
3	706	Спорт	607	651	44	7
4	306	Право	887	940	53	6
5	305	Обществени комуникации и информационни науки	551	569	18	3
6	603	Животновъдство	141	142	1	1

Източник: НАЦИД

Общият брой на студентите (български граждани и граждани на страни-членки на ЕС, ЕИП и Конфедерация Швейцария), приети за обучение срещу заплащане в държавните висши училище по реда на чл. 21, ал. 2 и ал. 3 от ЗВО, е 13 888, като:

- по реда на чл. 21, ал. 2 от ЗВО са приети общо 3 537 студенти в 28 държавни висши училища, по 34 професионални направления.
- по реда на чл. 21, ал. 3 от ЗВО са приети общо 10 351 студенти (за обучение срещу заплащане в ОКС „магистър“ след придобита ОКС „бакалавър“). Приемът е извършен от 35 държавни висши училища, по 45 професионални направления.

3. Прием на чуждестранни граждани от трети страни срещу заплащане на такси по реда на чл. 95, ал. 8 от ЗВО и лица с двойно гражданство (едно от което е българско), които заплащат половината от размера на определената по ал. 7 такса, съгласно чл. 95, ал. 10 от ЗВО

Общият брой на чуждестранните граждани, *записани* в първи курс през учебната 2023-2024 година за обучение срещу заплащане на такси по реда на чл. 95, ал. 8 от ЗВО и лица с двойно гражданство, съгласно чл. 95, ал. 10 от ЗВО, които заплащат половината от размера на определената по ал. 7 такса, е 1 674, разпределен както следва:

- приети по реда на чл. 95, ал. 8 от ЗВО в държавните висши училища – 1 059; в частните висши училища – 558;
- приети по реда на чл. 95, ал. 10 от ЗВО в държавните висши училища – 57; в частните висши училища – няма.

Приемът е извършен в съответствие с разпоредбите на Наредбата за издаване на визи и определяне на визовия режим и на Наредбата за държавните изисквания за приемане на студенти във висшите училища на Република България, с оглед изпълнение на процедурата по издаване на виза за дългосрочно пребиваване вид „D”.

4. Обобщени данни за приетите в първи курс и за обучаваните в първи семестър студенти във всички висши училища:

Приетите студенти по всички основания за прием в първи курс на всички висши училища за учебната 2023 – 2024 година са 59 819 студенти.

Общият брой обучавани студенти през първия семестър на учебната 2023 – 2024 година е 194 760 души, в т.ч. 174 112 в държавните и 20 648 в частните висши училища.

Изпълнението на утвърдения план-прием на **държавните висши училища (за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението им)** за учебната 2023-2024 година е 88%, или с 1% повече от предходната учебна година, когато план-приемът е изпълнен на 87% (Таблица 3).

Таблица 3. Изпълнение на план-приема в държавни висши училища (места, за които държавата осигурява средства за издръжка)

Учебна година	**План-прием**	**Реализиран прием**	**Изпълнение (%)**
2023-2024	42 629	37 722	**88**
2022-2023	41 322	36 011	**87**
2021-2022	40 357	37 383	**93**
2020-2021	38 685	37 158	**96**
2019-2020	43 458	40 073	**92**
2018-2019	45 781	41 763	**91**
2017-2018	45 679	42 067	**92**
2016-2017	49 596	43 673	**88**
2015-2016	58 608	49 940	**85**

Източник: НАЦИД

Заключение

От представените в доклада данни могат да бъдат формулирани следните изводи:

- за последните 9 години, въпреки промените в методиката за определяне на приема, изпълнението на утвърдения с РМС прием е в интервала 85-95%.
- за учебни години, за които е утвърждаван по-малък план-прием, процентът на изпълнение е по-висок.